

Vanessa Coffey, Hilary Jones, Mccallister Selva, Thomas Zachar
Przemiana krajobrazu.
Dlaczego zmiana w szkoleniu aktorów ma znaczenie
w świetle ruchu #MeToo

www.polishtheatrejournal.com

Wydawca

Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego w Warszawie

Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie

Vanessa Coffey, Hilary Jones, Mccallister Selva, Thomas Zachar
Przemiana krajobrazu.

Dlaczego zmiana w szkoleniu aktorów ma znaczenie
w świetle ruchu #MeToo

Stało się już chyba regułą, że w październiku bohaterami pierwszych stron gazet stają się głównie wpływowi mężczyźni, zmuszeni tłumaczyć się ze swoich minionych postępów. W październiku 2016 roku ujawniono taśmy z wypowiedziami Trumpa, które świadczyły o, mówiąc eufemistycznie, niezbyt egalitarnym stosunku obecnego prezydenta Stanów Zjednoczonych do kobiet. W październiku 2017 roku było głośno o producencie filmowym Harveyu Weinsteinie, a w 2018 zdemaskowano Brett Kavanagha, który jest teraz członkiem Sądu Najwyższego USA. Jakiś czas temu prasa huczała od doniesień o dawnych „grzeszkach” naszego premiera. Fakt, że właśnie w październiku 2019 roku byliśmy na konferencji „Zmiana – teraz! O czym milczeliśmy w szkołach teatralnych”, jakoś oddaje ducha czasu i jest bardzo znamieny. Interesująca nas historia zaczyna się od bodaj jednego z najpotężniejszych Hollywoodzkich magnatów w dziejach kinematografii. Pod koniec 2019 roku BBC zaprezentowała po raz pierwszy fascynujący film dokumentalny pod tytułem *Nietykalny*¹ (*Untouchable: The Rise and Fall of Harvey Weinstein*). Film, który powinien być oglądany obowiązkowo.

Weinstein przez dziesięciolecia używał swej władzy, by napastować i wykorzystywać seksualnie. W branży powszechnie o tym wiedziano, podawano sobie jego nazwisko „pocztą pantoflową”. Kiedy z rzadka ktoś próbował wnieść oficjalną skargę, Weinstein uruchamiał prawniczą maszynę Miramaxu (przedsiębiorstwa założonego wspólnie z bratem Bobem), przez którą dopóty nękał i zastraszał ofiarę, dopóki nie zmusił jej do podpisania umowy o zachowaniu poufności, czemu towarzyszyła pokaźna suma pieniędzy w zamian za milczenie. W przemyśle filmowym umowy poufności są powszechne, za ich naruszenie grożą poważne konsekwencje prawne. Pierwotnie wykorzystywane do ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstwa lub w sytuacjach, gdy ujawnienie informacji mogło zagrażać bezpieczeństwu, z czasem coraz częściej stawały się narzędziem ukrywania nadużyć i napastowania, co doprowadziło w Wielkiej Brytanii do rządowej debaty na temat wprowadzenia bardziej rygorystycznych regulacji prawnych². Umowy poufności stanowiły

1 *Nietykalny*, reż. Ursula Macfarlane, BBC/Samuel Marshall Films, 2019.

2 Louise Skinner, Sarah Stock, *UK Proposes to Tighten Rules on Nondisclosure Agreements and Confidentiality Clauses*, „Lexology”, 7 marca 2019, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=eb2f6c68-8ee7-4a99-8fb4-91f2daf2ef8f>, dostęp: 16 listopada 2019.

podstawowe narzędzie, za pomocą którego Weinstein utrzymywał się u władzy.

Już w 2002 roku amerykański dziennikarz Ken Auletta próbował wyłuskać prawdę z magła hollywoodzkich plotek, ale zderzył się ze ścianą milczenia. Nikt nie był gotów zeznawać w sądzie. Potęgą Miramaxu, a tym samym potęgą Harveya Weinsteina była wówczas ogromna. W czerwcu 1993 roku Miramax przystąpił do spółki z The Walt Disney Company i po serii kasowych hitów – *Pulp Fiction*, *Seks, kłamstwa i kasety video* i *Gra pozorów* – stał się jednym z najpotężniejszych producentów filmowych na świecie. W 2002 roku Weinstein, mocno zaangażowany w kampanię Gore-Liebermann i z nadziejami na własną karierę polityczną, postanowił wstrzymać premierę filmu *O*, postmodernistycznej wersji *Otella*, uznając, że może być politycznie drażliwy. Kiedy dwoje dziennikarzy, Rebecca Traister i Andrew Goldman, zagadnęło Weinsteina podczas przyjęcia o przyczynę decyzji, zaatakował ich fizycznie i słownie, rzucając grad obelg, w tym słynne teraz: „I’m glad I’m the fucking sheriff of this shit ass fucking town” (Dobrze, że jestem, kurwa, szeryfem w tym, kurwa, pieprzonym mieście)³. Chociaż incydent miał świadków i był fotografowany przez wiele osób, nigdy nie opublikowano żadnego zdjęcia, a kiedy Traister przyszła z tą historią do swojego redaktora z *New York Times*, poradził jej: „Harvey to Rosja. Nie pisz o tym”⁴.

Władza absolutna absolutnie korumpowała. Nie tylko za pomocą umów poufności skutecznie uciszano kobiety, które próbowały prze-forsować oskarżenia o napaść, ale też gazety odmawiały publikowania tekstów na ten temat, co oznaczało współuczestnictwo w zatajaniu poczynań Weinsteina – faktycznie stał się on „szeryfem”. W końcu na skutek zbiegu różnych czynników wybuchła prawdziwa burza: Disney wykupił Miramax i zmiana dyirekcji produkcji filmowej nie działała na korzyść Weinsteina. Ale nadal ogromne pieniądze szły na umowy poufności, falangi najlepszych prawników i firmę ochroniarską weteranów z Mosadu, znaną jako Black Cube, by zapobiec demaskacji. Nawet gdy mówiono Weinsteinowi, że są już kobiety gotowe przeciw niemu zeznawać, odpowiadał: „To fantastyczna historia. Kupię do niej prawa i zrobię z niej film”. Ostatecznie do upadku Weinsteina doprowadził zawzięty upór trojga dziennikarzy śledczych. Dzięki nim można było wreszcie wypowiedzieć głośno słowa prawdy. 15 października 2017 roku „New York Times” opublikował mocny raport Jodi Kantor i Megan Twohey, przedstawiający Weinsteinowi liczne zarzuty napastowania seksualnego⁵. Kilka dni później w *New Yorker* ukazał się demaskatorski

3 Rebecca Traister w wywiadzie w *Nietykalnym*, dz. cyt.

4 Tamże.

5 Jodi Kantor, Megan Twohey, *Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades*, „New York Times”, 5 października 2017; <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html>, dostęp: 16 listopada 2019.

artykuł Ronana Farrowa⁶. Cała trójka dziennikarzy otrzymała potem Nagrodę Pulitzera w dziedzinie służby publicznej.

W ciągu kilku dni w światowych mediach doszło do reakcji na bezprecedensową skalę. 15 października 2017 roku aktorka Alyssa Milano publicznie przyznała się do swoich doświadczeń z Weinsteinem, używając hasztagu #MeToo⁷. Pod koniec następnego dnia #MeToo miało ponad pół miliona re-tweetów i ponad dwanaście milionów postów na Facebooku. Zapory otworzyły się i popłynął potok ujawnianych faktów. W końcu na światło dzienne wyszły dziesięciolecia nadużyć i napastowań seksualnych w przemyśle rozrywkowym. #MeToo nie było jednak odruchową reakcją na poczynania Weinsteina, tylko ruchem zapoczątkowanym ponad dekadę wcześniej przez obrończynię praw obywatelskich Taranę Burke, która ukuła tę frazę, usłyszawszy od młodej dziewczyny, jak była molestowana przez przyjaciela swojej matki. Burke otwarcie przyznaje, że nie wiedziała, jak na to wyznaczenie zareagować, a potem żałowała, że nie odpowiedziała jej po prostu: „me too”. Uświadomiła sobie bowiem, że solidarność, czy jak to nazwała „psychowzmacniająca empatia”, może odrobinę pomóc, że im silniejszy głos protestu, tym większe szanse na zmianę. Inicjując ruch MeToo, chciała zarówno pokazać, jak i wyplenić permanentne nadużycia seksualne, których dopuszczano się w jej własnej społeczności.

Pojawiły się też inne hasztagi, wśród nich #TimesUp⁸, pod którym miał działać fundusz obrony prawnej, zapewniający prawnicze, finansowe i medialne wsparcie zawodowym aktorkom, a z czasem wszystkim kobietom, niezależnie od zawodu. Zaczęły się pojawiać sieci wsparcia. Na całym świecie ruszały uliczne demonstracje. Głosy napastowanych kobiet rozbrzmiewały coraz silniej.

Według szacunków Światowej Organizacji Zdrowia jedna trzecia kobiet na świecie doświadcza przemocy seksualnej⁹. Do napastowania seksualnego dochodzi jednak w każdym miejscu pracy i w każdym sektorze społecznym, a obiektami są zarówno kobiety, jak i mężczyźni: gwałt jest gwałtem popełnianym niezależnie od płci, co jasno widać, gdy popatrzy się na to, co działo się po drugiej stronie wielkiej wody. Podczas gdy świat patrzył zdumiony, jak coraz więcej kobiet przedstawia dowody przeciw Weinsteinowi, brytyjska prasa odkrywała swoje własne potwory.

---

6 Ronan Farrow, *From Aggressive Overtures to Sexual Assault: Harvey Weinstein's Accusers Tell Their Stories*, „New Yorker”, 23 października 2017 (wydany online 10 października 2017); <https://www.newyorker.com/news/news-desk/from-aggressive-overtures-to-sexual-assault-harvey-weinsteins-accusers-tell-their-stories>, dostęp: 16 listopada 2019.

7 Dino-Ray Ramos, *Alyssa Milano Tweets "Me Too" Hashtag Inspired by Tarana Burke, Raising Awareness of Sexual Abuse*, „Deadline”, 15 października 2017; <https://deadline.com/2017/10/alyssa-milano-me-too-hashtag-twitter-rose-mcgowan-sexual-harassment-awareness-1202188999/>, dostęp: 17 listopada 2019.

8 Constance Grady, *Time's Up was at the center of the 2018 Golden Globes. One year later, what has come of it?*, „Vox”, uaktualnione 6 stycznia 2019; <https://www.vox.com/culture/2019/1/4/18165557/golden-globes-times-up-legal-defense-fund-sharyn-tejani>, dostęp: 17 listopada 2019.

9 Światowa Organizacja Zdrowia, *Violence Against Women*, 29 listopada 2017, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, dostęp: 17 listopada 2019.

Tuż po rewelacjach Alyssy Milano, 28 października 2017 roku Vicky Featherstone, dyrektorka artystyczna Royal Court Theatre w Londynie, zorganizowała „Dzień działania”, który zaowocował stu pięćdziesięcioma anonimowymi świadectwami napaści na tle seksualnym¹⁰. Te oskarżenia doprowadziły do bardzo spektakularnego upadku dwóch wielkich postaci brytyjskiego teatru: Maxa Stafforda-Clarca, jak na ironię poprzedniego dyrektora artystycznego Royal Court, który założył potem zespół teatralny Out of Joint, oraz dyrektora artystycznego Old Vic – Kevina Spaceya. 27 listopada 2017 roku, w niecały miesiąc po artykule Farrowsa, BBC News doniosły, że teatr Old Vic potwierdza prawdziwość dwudziestu doniesień dotyczących niestosownego zachowania aktora, z których trzy zgłoszono na policję.

Kilka tygodni później Gabriel Byrne, który grał ze Spaceyem w oskarzonym filmie *Podejrzani* (*The Usual Suspects*) z 1995 roku, ujawnił, że na dwa dni zawieszono realizację filmu, po tym, jak Spacey robił niechciane awanse młodszemu aktorowi¹¹. W późniejszym wywiadzie dla *Sunday Times* Byrne opowiadał także o pracy z Weinsteinem i porównał zachowania obydwu panów, stwierdzając, że modus operandi Spaceya zawierał podobny „element absolutnego nadużycia władzy”¹². Tłumaczył też, jak trudno informować o sprawach „powszechnie wiadomych”. Zrozumiałe opory w połączeniu z brakiem formalnych mechanizmów sygnalizowania takich spraw również przyczyniały się do długich lat milczenia. „Poczta pantoflowa” (czyli nieoficjalne ostrzeżenie innych przed podejrzanymi o nadużycia seksualne) na dłuższą metę nie wystarcza. Musimy mieć solidną strategię. Kiedy istnieje precyzyjna i skuteczna strategia, dużo trudniej zbywać przypadki domniemanego napastowania seksualnego lekceważącym „tak mówią, ale ja tego nie doświadczyłem”.

Zorganizowany przez Vicky Featherstone „Dzień działania” pozwolił nagłośnić sprawę, odsłaniając podbrzusze brytyjskiego świata teatralnego. Dlaczego jednak, skoro powszechnie wiadano o seksualnych nadużyciach Kevina Spaceya i Maxa Stafforda-Clarka, nie sygnalizowano sprawy wcześniej?

Być może wyjaśni to nieco lepiej przypadek Giny Abolins z działu edukacyjnego Out of Joint, która skarżyła się na niestosowne uwagi erotyczne ze strony Stafforda-Clarka¹³. Rzecznik Stafforda-Clarka zaprzeczał jej skargom, tłumacząc wszelkie niestosowne zachowania

10 Vicky Featherstone, Royal Court Theatre, *Artistic Director Vicky Featherstone Programs a Day of Action in Response to the Weinstein Revelations*, 17 października 2017; <https://royalcourttheatre.com/artistic-director-vicky-featherstone-programs-day-action-response-weinstein-revelations/>, dostęp: 17 listopada 2019.

11 Will Butler, *Gabriel Byrne says that Kevin Spacey's "sexual behaviour" delayed filming on "The Usual Suspects"*, „NME”, 5 grudnia 2017, <https://www.nme.com/news/film/gabriel-byrne-kevin-spacey-sexual-behaviour-delayed-filming-usual-suspects-2168410>, dostęp: 17 listopada 2019.

12 Eithne Shortall, *Usual suspect was Spacey for misbehaviour, claims Byrne*, „The Times”, 3 grudnia 2017, <https://www.thetimes.co.uk/article/usual-suspect-was-spacey-for-misbehaviour-claims-byrne-m2q829vjv>, dostęp: 17 listopada 2019.

13 Hannah Ellis-Petersen, *“Directors are no longer untouchable gods”: transforming British theatre*, „Guardian”, 27 stycznia 2018, <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2018/jan/27/directors-no-longer-untouchable-gods-transforming-british-theatre>, dostęp: 17 listopada 2019.

niedawno przebyłym udarem i wpływem alkoholu. Niemal natychmiast w sukurs Abolins przyszła znana aktorka Tracy Ann Obermann, publikując w „The Guardian” artykuł, w którym szczegółowo opisała swoje kontakty ze Staffordem-Clarkiem na dziesiątki lat przed jego udarem:

Czułam się upokorzona i zażenowana, nie miałam wówczas jeszcze doświadczenia, więc w rezultacie tylko rozglądałam się i myślałam, że to chyba jest normalne. Że na tym musi polegać aktorski zawód. Nigdy o tym wówczas nie mówiłam, po prostu przez myśl mi nie przeszło, by powiedzieć o tym komuś z pracowników¹⁴.

Zarząd Out of Joint poprosił Stafforda-Clarka, by zrezygnował z funkcji dyrektora artystycznego, ale jako oficjalną przyczynę jego ustąpienia podano chęć „skupienia się na niezależnej działalności międzynarodowej”. Nic nie wspomniano o zarzutach¹⁵. Oto kolejny przykład zaciemniania prawdy przez wpływowych ludzi.

Przypomniane tu historie upadłych idoli pozwalają sformułować sześć punktów, które trzeba wziąć pod uwagę ustanawiając nowe zasady. Po pierwsze, w strukturach naszego przemysłu powstały hierarchie władzy absolutnej, która umożliwia tym na szczycie wykorzystywanie jej do zaspokajania własnych potrzeb. Niektóre z tych hierarchicznych układów są powiązane z innymi instytucjami społecznymi, takimi jak policja, media, ciała zarządzające, więc kiedy wobec władców absolutnych pojawiają się zarzuty, oskarżenia mogą polegać na bezpiecznej sieci wsparcia i zmowie milczenia. Po drugie, niemal w ogóle nie było oficjalnych kanałów zgłaszania nadużyć. Jako system ostrzeżeń funkcjonowały tylko „poczty pantoflowe” i „prywatne listy”. Jak wiadomo, mało skuteczne, jeśli idzie o powstrzymanie znanych prześladowców. Po trzecie, wraz z umowami o zachowaniu poufności pojawił się mechanizm prawny, który zamiast chronić twórczość firmy przed konkurencją, służył ukrywaniu nielegalnych działań. Po czwarte, w naszym zawodzie – w Wielkiej Brytanii według oficjalnych statystyk mamy 83% bezrobotnych aktorów – wdzięczności za uzyskanie jakiegokolwiek pracy towarzyszy zwykle „wyciszenie spraw powszechnie wiadomych”. Po piąte, dla wielu ofiar molestowania opisanie władzom swojego doświadczenia było równie traumatyczne jak ono samo. Po szóste, napastowanie, wykorzystywanie seksualne, prześladowanie i zastraszanie stały się akceptowane i „normalne” w naszej branży.

Jeśli więc rzeczywiście mamy pójść naprzód, musimy uznać tę niewygodną prawdę, że dziesięciolecia przemocowych zachowań stały się „normą”. Wiele wypowiedzi z *Nietykalnego* nawiązuje do milczącego uznania, że w Hollywood sukces wymaga zgody na prawo pierwszej nocy. Także w Wielkiej Brytanii zgadzano się na to, że niewłaściwe komentarze i kontakt fizyczny stanowią swego rodzaju *droit du seigneur* [prawo pierwszej nocy – przyp. red.], że otwarte pytania ze strony wielkich reżyserów,

14 Tracy Ann Oberman, *Max Stafford-Clark pestered me for sex long before his stroke*, „Guardian”, 26 października 2017, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/26/max-stafford-clark-sex-tracy-ann-oberman>, dostęp: 17 listopada 2019.

15 Alexandra Topping, *Theatre director Max Stafford-Clark was ousted over inappropriate behaviour*, „Guardian”, 20 października 2017, <https://www.theguardian.com/stage/2017/oct/20/theatre-director-max-stafford-clark-was-ousted-over-inappropriate-behaviour>, dostęp: 17 listopada 2019.

jak straciłaś cnotę, albo propozycje orgietki we troje to po prostu ekscen-
tryczne wybryki genialnych artystów.

Wielka Brytania ma silną i chlubną tradycję związków zawodowych. W czasie akcji #MeToo związek aktorów Equity, naciskany przez jego członków, zastanawiał się już głęboko nad potrzebą skontrolowania procesu castingowego i sprawdzenia, czy rzeczywiście jest on wyrazem równouprawnienia i poszanowania różnorodności. W październiku 2017 roku Equity wydawał właśnie swój „Manifest w sprawie castingu”, który zawierał pewną liczbę klauzuli bezpośrednio odnoszących się do pojęcia „bezpiecznej przestrzeni” pracy, w tym następujące:

Podczas przesłuchań nie wolno żądać przedstawienia stosunków płciowych ani wymagać od aktorów, by symulowali stosunki płciowe.

Nie należy żądać od performerów całkowitego bądź częściowego rozebrania się bez obecności obserwatora, na którą zgodziły się obie strony.

Zgodnie z dokumentem w ramach przesłuchania nie można żądać od performerów słownych bądź pisemnych informacji osobistych, które dotyczą wieku, pochodzenia etnicznego, schorzeń, ciąży, stanu cywilnego czy orientacji seksualnej¹⁶.

Maureen Beattie, która była wówczas wiceprzewodniczącą Equity, skłoniła związek do stworzenia „Programu zmiany”, stwierdzając:

Equity jako pierwszy zmierza do kulturowej zmiany, która stanowi właściwą reakcję na falę przerażających odkryć dotyczących napastowania seksualnego. [...] Nie powinno być żadnej tolerancji wobec zachowania, które – zgodnie z Equality Act z 2010 roku – jest sprzeczne z prawem. [...] Domagamy się bardziej profesjonalnego środowiska pracy, w którym nasi obecni i przyszli członkowie nie będą musieli doświadczać lub być świadkami napastowania seksualnego i w którym napastnicy będą wiedzieli, że nie mają gdzie się ukryć¹⁷.

Wydany miesiąc po #MeToo „Program zmiany”, wzbogacił „Manifest w sprawie castingu”, odnosząc się do wszystkich branżowych obszarów, ze szczególnym uwzględnieniem szkół teatralnych, do których kierował stosowne zalecenia:

- Stworzyć sieć deputowanych Equity złożoną z przedstawicieli studentów,
- przeprowadzać coroczny sondaż, aby zrewidować i poprawić stosunki między związkiem a studentami,
- zachęcać deputowanych studentów do raportowania, jak w ich uczelniach wygląda kwestia zastraszania i napastowania,
- utrzymywać stały kontakt z placówkami kształcenia zawodowego i regularnie w nich bywać,
- Equity żąda bezpiecznej przestrzeni castingów i przesłuchań¹⁸.

16 Equity, *Manifesto for casting*, <https://www.equity.org.uk/getting-involved/campaigns/manifesto-for-casting/manifesto-for-casting/>, dostęp: 17 listopada 2019.

17 Equity, *Agenda for Change report*, www.equity.org.uk/media/1263/agenda-for-change.pdf, dostęp: 17 listopada 2019.

18 Tamże.

Equity proponował także pewne formy nacisku, sugerując, żeby kluczowe organizacje, takie jak Art Councils, Creative Scotland i BFI (Brytyjski Instytut Filmowy) w razie potrzeby wywierały presję na tych, których finansują. Ponadto domagał się równowagi płci w miejscu pracy, specjalnych telefonów zaufania, zerowej tolerancji wobec przemocy i napastowania seksualnego już od pierwszego etapu prób oraz zapewnienia, że te kwestie zostaną wpisane do każdego kontraktu.

W czasach hasztagów warto odnotować, że w czerwcu 2019 roku Equity stworzyła nowy #Thisisnotworking w proteście przeciw bierności brytyjskiego rządu. Wiązał się on z petycją online, w której domagano się natychmiastowej rewizji prawa dotyczącego napastowania seksualnego. Nasz rząd był mocno zajęty innymi sprawami, ale 30 lipca 2019 roku zgodził się przeprowadzić konsultacje. Związki natomiast zamierzały nadal wywierać presję.

A jak my w Royal Conservatoire of Scotland odnieśliśmy się do tej atmosfery zmian? Jako placówka edukacyjna finansowana ze środków publicznych jesteśmy rozliczani na każdym możliwym polu i musimy działać zgodnie z rządowym ustawodawstwem. Mamy pewną liczbę komisji złożonych z pracowników różnych wydziałów i aktywnie włączamy przedstawicieli studentów w działalność kluczowych grup, gdyż ich udział decyduje o przejrzystości przeprowadzanych procesów. Forum konsultacyjne – specjalny organ, który zatwierdza wszystkie projekty – spotyka się sześć razy w roku, aby rozpatrzyć nowe propozycje oraz skorygować i uaktualnić istniejące strategie, upewniając się, że są zgodne z prawem i odpowiadają zamierzonym celom. Kiedy zostaną zatwierdzone, przeprowadza się odpowiednie szkolenia, żeby wszyscy pracownicy poznali kryteria, konsekwencje i zakres odpowiedzialności swoich praktycznych działań.

Poczty pantoflowe pozwalają czasem ofiarom identyfikować sprawcę i mówić o nim otwarcie, ale nie zawsze mogą go powstrzymać. Ponadto ich nieoficjalny charakter sprawia, że można uczynić z nich oręż i wykorzystać do rozpowszechniania bezpodstawnych plotek. Taka była w dużej mierze linia obrony Gabriela Byrne'a: jak dowiedziesz prawdziwości plotki? Jedynym rozwiązaniem jest w tym wypadku stworzenie skutecznej i wyważonej strategii informacyjnej, która będzie chronić zarówno oskarżającego, jak i oskarżonego, i która pozwoli równie poważnie rozpatrywać fałszywe oskarżenia i wiarygodne skargi. Jak zatem rozumie się pojęcie „sygnalizowania” w RSC? Zasady sygnalizowania zostały tu sformułowane w 2008 roku. Miały one zapewnić pełne bezpieczeństwo pracownikom, którzy zgłaszają uzasadnione obawy dotyczące nadużyć czy nagannych postępów w RSC¹⁹. Wprowadzone procedury są zgodne z Public Interest Disclosure Act z 1998 roku, gdzie wymienia się przykłady zachowań wymagających sygnalizowania, z których najistotniejsze, jeśli idzie o nadużycia i napastowanie seksualne, to:

- ktoś popełnił/popełnia/prawdopodobnie popełni przestępstwo kryminalne;

19 Royal Conservatoire of Scotland, *Whistle-blowing Policy and Procedure*, <https://portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2018/09/RCS-Whistle-blowing-Policy-and-Procedure.pdf>, dostęp: 18 listopada 2019.

- ktoś nie wypełnił/nie wypełnia/nie zamierza wypełnić zobowiązań prawnych, którym podlega;
- czyjeś zdrowie i bezpieczeństwo było/jest/prawdopodobnie będzie zagrożone;
- doniesienie musi być złożone w interesie publicznym, z uwzględnieniem właściwych procedur, poparte uzasadnionym przekonaniem, że ujawnia się nadużycie.
- osoba, która złoży oskarżenie złośliwie, zostanie poddana procedurom dyscyplinarnym.

Ostatni punkt jest istotny, ponieważ w atmosferze złości, oskarżeń, skandalu, która otacza tę kwestię, trzeba jednak zachować równowagę. Dostrzegając nadużycia seksualne, musimy jednocześnie znaleźć jasne i jednoznaczne ich definicje, żeby system sygnalizacyjny nie mógł stanowić narzędzia do własnych porachunków czy rewanżu którejs ze stron.

Nasza polityka sygnalizacyjna stanowi część pakietu wzajemnie powiązanych protokołów, odnoszących się do wszystkich aspektów życia RSC. *Dignity at Work and Study Policy*²⁰ (również wprowadzona w 2008 roku) ma tworzyć środowisko wolne od zastraszenia, terroryzowania, prześladowania z racji rasy, płci czy ułomności, w którym wszyscy pracownicy i studenci są wobec siebie uczciwi i traktują się z szacunkiem. Polityka ta dotyczy nie tylko pracowników i studentów, ale także naszych kontrahentów, doradców, widzów i szerszej publiczności. Jasno nakreśla kodeks zawodowy i normy zachowania, uwzględniając dysproporcje sił między pracownikami i studentami i wyznaczając wyraźne granice między obiema grupami, a nawet między samymi pracownikami. Powołuje się także na *Health and Safety at Work Act* z 1974 roku, który zawiera wytyczne co do zapobiegania i postępowania w przypadkach aktów przemocy w miejscu pracy. Kolejne trzy dokumenty określają etos bezpiecznej przestrzeni pracy. Pakiet *The Trans & Gender Diversity Policy and Procedure*²¹ wszedł w życie w 2018 roku i obejmował Ustawę o prawach człowieka z 1998 roku, Ustawę o uznawaniu płci z 2004 roku, Ustawę równościową z 2010 roku, Ogólne rozporządzenie o ochronie danych oraz Ustawę o ochronie danych z 2018 roku. Regulacje odnoszą się do kwestii związanych z tożsamością płciową, uwzględniając rozległą grupę ludzi, których tożsamość płciowa nie wyraża się w sposób typowo kojarzony z płcią przypisaną z urodzenia, w tym również takich, którzy mają niebinarną, a-rodzajową lub płynną tożsamość płciową. Zgodnie z obecnym brytyjskim prawem wszystkie te odmiany tożsamości mają status „cech chronionych” i my traktujemy takich studentów z równym szacunkiem i uznaniem, jak wszystkich innych członków wspólnoty RSC.

Pracując z ponad tysiącem młodych ludzi poniżej osiemnastego roku życia, którzy biorą udział w naszych programach nauki ustawicznej, szkołach letnich i Junior Conservatoire, mamy także solidne zasady

20 Royal Conservatoire of Scotland, *Dignity at Work and Study Policy*, <https://portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2018/09/RCS-Dignity-at-Work-and-Study-Policy-V5.pdf>, dostęp: 18 listopada 2019.

21 Royal Conservatoire of Scotland, *Trans & Gender Diversity Policy and Procedure*, <https://portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2019/09/Trans-Gender-Diversity-Policy-and-Procedure-v3.pdf>, dostęp: 11 października 2019.

dotyczące ochrony dzieci oraz specjalnych opiekunów, którzy towarzyszą dzieciom przy produkcjach z ich udziałem. Zasady te mówią:

U podstaw podejścia Conservatoire do kwestii ochrony dzieci leży przekonanie, że dzieci i młodzież mogą uczyć się szacunku do siebie i innych tylko wówczas, gdy będą szanowane przez dorosłych, którzy się nimi opiekują. Wszystkie formy karania fizycznego, emocjonalnego czy słownego są nie do przyjęcia. Znęcanie się, wykorzystywanie i poniżanie nie będą tolerowane²².

Zasady te są zgodne z Konwencją o prawach dziecka ONZ. Mamy także cztery osoby do kontaktu na wypadek sytuacji kryzysowych oraz dziewięcioro pracowników wyszkolonych w zakresie udzielania informacji i porad na temat dobra i ochrony dzieci. Prawo wymaga, by wszyscy pracownicy zostali sprawdzeni w systemie PVG/Enhanced Disclosure Scotland pod kątem wcześniejszej karalności. Zasady sprawowania specjalnej opieki nad dziećmi muszą być zgodne z *Children and Young Persons Act* z 1963 roku, *Children and Young People Act* z 2014 roku oraz *Children Performance and Activities Scotland Regulations* z 2014 roku. Wszyscy opiekunowie specjaliści muszą mieć uprawnienia, które wydają władze miasta Glasgow.

Wszystkie te dokumenty istnieją – muszą istnieć – po to, by było jasne, jakich zachowań oczekujemy my i oczekuje się od nas. Są one z konieczności złożone, rozwlekłe i niewykluczone, że niewiele osób czyta je, jak należy! Jak więc propagujemy te zapisy, by mieć pewność, że ludzie, którzy mają chronić dzieci, znają regulacje i biorą je sobie do serca? RSC ma pewne wewnętrzne kanały, poprzez które informujemy o nowych procedurach: portale informacyjne online, e-maile, cotygodniowe pisma dyrekcyjne, marketing, rozpowszechnianie przez pracowników w klasach, cotygodniowe spotkania programowe – wiele form. Żeby zanadto nie przeciążyć informacjami, podstawowe zasady wybrane z wszystkich tych dokumentów przedstawia się w formie prostego przekazu.

W lutym 2018 roku, czekając na uchwalenie i zaostrenie prawa dotyczącego wykroczeń o charakterze seksualnym, Equity wydał swoje oświadczenie *Safe Spaces Statement*²³, które RSC natychmiast przyjęło. To oświadczenie, wydrukowane na dużych naklejkach, bardzo dobrze widoczne, znajduje się w każdej sali prób i na każdym korytarzu obydwu naszych kampusów. Ujmuje bowiem ducha i intencje wszystkich innych naszych dokumentów. I nie daje nikomu wymówki, że nie wiedział, o co nam chodzi.

Każdy, kto pracuje i uczy się w tym miejscu, ma prawo robić to w bezpiecznej przestrzeni: przestrzeni wolnej od terroru i wszelkiego rodzaju prześladowania. Będziemy uznawać waszą odmiennność i współpracować w prawdziwie zespołowym duchu, współzawodnicząc twórczo, ale z zachowaniem najwyższego wzajemnego szacunku. Cały czas będziemy odnosić się do siebie uprzejmie i z szacunkiem, a kiedy

22 Royal Conservatoire of Scotland, *Child Protection Policy and Procedures*, portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2018/10/RCS-Child-Protection-Policy-V4.pdf, dostęp: 20 listopada 2019.

23 Equity, *Save Spaces Statement*, <https://www.equity.org.uk/getting-involved/campaigns/safe-spaces/safe-spaces-statement/>, dostęp: 22 listopada 2019.

ktoś będzie nas bądź kogoś innego w naszej obecności nękał lub prześladował, otwarcie o tym powiemy, wiedząc, że nasze głosy zostaną wysłuchane i potraktowane serio. Będziemy krzyczeć pozytywne, optymistyczne podejście do pracy i studiów, gotowi zawsze wzajemnie się wspierać. Razem możemy stworzyć bezpieczną przestrzeń.

Podczas warszawskiej konferencji pierwsza połowa prezentacji kończyła się krótką ankietą. Uczestników poproszono, by za pomocą smartfonów zalogowali się w aplikacji Menimeter²⁴, która umożliwia przeprowadzanie w czasie rzeczywistym anonimowych sondaży. Następnie zadano im pięć pytań, na które mogli odpowiedzieć tak/nie/nie mam pewności. Czterdzieści trzy z pięćdziesięciu ośmiu osób wypełniło ankietę, której rezultaty podajemy poniżej.

Pytanie	Odpowiedź: TAK	Odpowiedź: NIE	Odpowiedź: NIE MAM PEWNOŚCI
Czy kiedykolwiek napastowano cię seksualnie w miejscu pracy?	19/43	20/43	4/43
Czy słyszałeś/aś, o kimś napastowanym z branży?	36/43	4/43	2/43
Czy kiedykolwiek czułeś/aś skrępowanie z powodu czyjeś zachowania?	39/43	3/43	1/43
Czy kiedykolwiek zaproponowano ci kontrakt lub pracę „w zamian za przysługę”?	11/43	25/43	7/43
Jeśli na któreś z powyższych pytań odpowiedziałeś/aś „tak”, czy poinformowałeś/aś o tym zdarzeniu?	14/43	26/43	nie dotyczy

Te wyniki pokazały uczestnikom pewien wycinek doświadczeń przedstawicieli naszego środowiska. Dla porównania, ze stu pięćdziesięciu świadectw molestowania uzyskanych podczas „Dnia działania” w Royal Court Theatre sto dwadzieścia sześć dotyczyło przypadków bezpośrednio związanych z zawodem, przy następującym podziale:

- 21,3% stanowiły incydenty podczas prób i za kulisami
- 16% stanowiły niestosowne erotyczne komentarze wygłaszane przez pewien czas podczas przedstawienia lub w miejscu pracy
- 14% miało miejsce w szkołach teatralnych między nauczycielami i studentami
- 13.3% miało miejsce podczas środowiskowych imprez – spotkań prasowych, bankietów z okazji urodzin, zejścia z afisza, Bożego Narodzenia, w pubie i w trakcie kolacji, pod wpływem alkoholu. Ten niejasny kontekst społeczny pojawiał się wielokrotnie także podczas przyjęć i spotkań organizowanych przez władze miasta .
- 10% miało miejsce podczas rozmów czy przesłuchań w sprawie pracy

²⁴ Zob. <https://www.mentimeter.com>, dostęp: 22 listopada 2019.

- 9,3% zdarzało się po zaproszeniu lub zabranii do domu sprawcy
- 7,3% w biurze
- Pozostałe 6,8% stanowiły „inne” – widziane przez świadków, online, podczas narad.
- Było 11 opisów gwałtu²⁵.

Czym jest intymność? Na początku drugiej części prezentacji w Warszawie zapytano uczestników, co rozumieją przez intymność. Odpowiedzi w dużej mierze dotyczyły tego, gdzie ludzie chcą lub nie chcą być dotykani. Zaproponowaliśmy następującą definicję z Wikipedii:

Intymność fizyczna to zmysłowa bliskość lub zmysłowy dotyk. To czynność lub reakcja, taka jak wyrażanie uczuć (bliskiej przyjaźni, platonicznej miłości, romantycznej miłości czy pociągu erotycznego) między ludźmi. Do przykładów intymnej bliskości należy przebywanie w czyjejs osobistej przestrzeni, trzymanie się za ręce, przytulanie, całowanie, pieszczoty i aktywność seksualna²⁶.

Do naszych celów dodajmy jeszcze, że wyrazem intymnej bliskości jest też nagość lub częściowa nagość. Na czym polega koordynacja intymności? Jako kontekst niech posłużą uwagi na temat reżyserii czy choreografii scen walki, zawarte w wydanym przez Equity *Guide to Health and Safety*:

Pracodawcy mają obowiązek zatrudniać odpowiednio kwalifikowanych reżyserów walk, koordynatorów scen kaskaderskich i kaskaderów. Zawsze musi być wiadomo, kto odpowiada za numery kaskaderskie i sceny walki, więc trzeba tego koniecznie dopilnować. Wszelkie zmiany w układzie walki i działaniach kaskaderskich muszą zostać rozpracowane i odpowiednio przećwiczone²⁷.

Naszym zdaniem takie same standardy powinno się stosować w przypadku teatralnych lub filmowych scen intymnych, by chronić wszystkie osoby, które biorą udział w produkcji. Momenty zmysłowej bliskości wymagają równie profesjonalnego opracowania i odpowiedniej choreografii, bez których mogą albo marnie wypaść, albo stworzyć niebezpieczeństwo nadużyć i przekroczeń. Dlatego trzeba wprowadzić stosowne protokoły i procedury. Wielu reżyserów obawia się, że choreografia scen intymnych odbierze autentyczność reakcjom aktorów, ale tu – podobnie jak w choreografii walki – „umysł aktora” musi być tak samo obecny jak „umysł postaci”, zwłaszcza wzięwszy pod uwagę wrażliwość aktorów (psychiczną czy fizyczną).

²⁵ Theatre M, *Vicky Featherstone Announces Industry Code Of Behaviour To Prevent Sexual Harassment And Abuses Of Power*, „Mr Carl Woodward”, 3 listopada 2017, <https://www.mrcarlwoodward.com/theatre-news-2/vicky-featherstone-announces-industry-code-behaviour-prevent-sexual-harassment-abuses-power/>, dostęp: 22 listopada 2019.

²⁶ *Physical intimacy*, „Wikipedia: the free encyclopedia”, https://en.wikipedia.org/wiki/Physical_intimacy, dostęp: 22 listopada 2019.

²⁷ Equity, *Guide to Health and Safety*, 2005, https://moodle.gsmd.ac.uk/pluginfile.php/26364/mod_resource/content/0/Equity%20Guide%20to%20Health%20and%20Safety.pdf, dostęp: 22 listopada 2019.

[Tu obejrzeliliśmy nagranie wywiadu²⁸ Barnarda Bertolucciego na temat jego filmu *Ostatnie tango w Paryżu*²⁹. Komentowaliśmy stwierdzenie reżysera, że nie nakręciłby „sceny z masłem” inaczej, oraz jego słowa „nie powiedziałem jej, co będzie (tzn. że posmarują ją masłem w charakterze lubrykantu), ponieważ chciałem reakcji dziewczyny, nie aktorki – żeby czuła się upokorzona”. Następnie zadaliśmy słuchaczom pytanie: dlaczego w takim razie aktorzy mają wykonywać tego typu zadania? Przecież dzięki dobremu warsztatowi mogą wywołać autentyczną reakcję, a proces ten nie musi prowadzić do fizycznych i psychicznych urazów.]

Dlaczego jest potrzebna? Ponieważ tak naprawdę dzięki koordynacji scen intymnych można uzyskać najlepsze efekty – kiedy ludzie oddzielają swoje ciało osobiste od zawodowego, wchodzą w intymny kontakt grana postacią a nie sobą.

Jako przykład może posłużyć serial *Gra o tron*, w którego finałowych odcinkach postaci grane przez Kita Harringtona i Emilię Clarke uprawiają seks. magazyn „Variety” cytował Clark: „Podczas pierwszej wspólnej sceny po prostu zaczęliśmy się śmiać. Dlaczego tak dziwnie na mnie patrzysz i mówisz takie dziwne rzeczy? Przecież jesteś moim przyjacielem³⁰! Zaś „Vanity Fair” powoływał się na Harringtona: „Kiedy znasz kogoś od sześciu lat i ten ktoś żyje w największej przyjaźni z twoją dziewczyną, a ty żyjesz w największej przyjaźni z tym kimś, to jest coś nienaturalnego i osobliwego w graniu scen miłosnych³¹. Być może efekt artystyczny tych scen byłby lepszy, gdyby zatrudniono koordynatora ds. intymności, który mógłby porozmawiać z aktorami i przez odpowiednią choreografię uwiarygodnić relację między postaciami bez osobistego ich zaangażowania.

W RCS powstał szczegółowy *Draft Intimacy Guidelines (Zarys wytycznych dotyczących intymności)*. Poniżej podano przykłady omawianych w nim kwestii:

- Osoba, która sporządza bilans ryzyka związanego z daną produkcją, powinna rozważyć, czy należy uwzględnić w dokumencie sceny natury erotycznej bądź zmysłowej. Następnie należy zastanowić się, jak tego rodzaju ryzyka uniknąć lub je zmniejszyć. Zespół realizatorów przedstawienia będzie tu miał możliwość zgłaszania szefowi projektu wszelkich obaw dotyczących własnego zaangażowania w produkcję.
- Reżyserzy muszą ustalić z aktorami warunki gry scen intymnych. W przypadku zatrudnienia koordynatora reżyser omówi dane sceny z nim oraz aktorami, by upewnić się, że wszyscy

28 Bertolucci over Maria Schneider, 5 lutego 2013, https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=RM14xCGcdfA, dostęp: 22 listopada 2019.

29 Elihi Zehadi, *Last Tango in Paris: Why the rape scene involving Maria Schneider is only generating an outcry now*, „Independent”, 5 grudnia 2016, <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/last-tango-in-paris-butter-rape-scene-maria-schneider-marlon-brando-bertolucci-a7457251.html>, accessed 10 października 2019.

30 Daniel D’Addario, *Kit Harrington on His ‘Game of Thrones’ Journey and Life After Jon Snow*, <https://variety.com/2019/tv/features/kit-harrington-game-of-thrones-finale-jon-snow-1203165896/>, dostęp: 22 listopada 2019.

31 Joanna Robinson, *Emilia Clarke’s Solo Flight*, 23 maja 2018, <https://www.vanityfair.com/hollywood/2018/05/emilia-clarke-cover-story>, dostęp: 22 listopada 2019.

mają świadomość, jaki jest cel i charakter tych scen. W każdym przypadku konieczna jest konsultacja z aktorem, by omówić najdogodniejsze dla niego formy rozegrania sceny, z uwzględnieniem rodzajów intymnego dotyku.

- Podczas prób scen intymnych mogą być obecne tylko niezbędne osoby: reżyser, koordynator, inspicjent i zaangażowania w sceny aktorzy. One powinny omówić i ustalić, czy miejsce próby należy odpowiednio osłonić i oznaczyć, by nie znalazły się w nim przypadkowo osoby niepożądane.
- Pracując po raz pierwszy nad sceną intymną, aktorzy będą prosić się wzajemnie o zgodę, zanim dojdzie do jakiegokolwiek fizycznego kontaktu. Trzeba ustalić konkretne obszary dotyku. Trzeba ustalić długość trwania takiego dotyku i jego rodzaj.
- Należy wcześniej omówić i uzgodnić z aktorami kwestie nagości, częściowej nagości, skąpego ubioru, symulowanego aktu seksualnego.
- Podczas grania scen intymnych nie wolno używać kamer ani nagrywać telefonami komórkowymi.
- Trzeba zastrzec, że wszystkie fotografie reklamowe, które pokazują sceny intymne z przedstawienia, na żądanie osób na nich utrwalo-nych muszą zostać skasowane.
- ile aktor nie wyrazi pisemnej zgody, wszystkie nagrania wideo i materiały fotograficzne ze scenami nagości, częściowej nagości, skąpego ubioru czy intymnych zbliżeń zostaną skasowane w ciągu 28 dni.
- Nie ma w obiegu żadnych innych nagrań scen intymnych poza ostateczną zmontowaną wersją przedstawienia.
- Wszelkie relacje na żywo i nagrania na miejscu należy wyłączyć przed scenami intymnymi.

W maju 2019 roku w RCS odbyła się premiera opery *Dead Man Walking*. Było to wspólne przedsięwzięcie, w którym brali udział studenci aktorstwa, opery i produkcji, orkiestra ze Szkoły Muzycznej oraz chór dziecięcy, złożony z uczniów Junior Conservatoire. Opera stanowiła doskonały przykład praktycznej realizacji naszych teoretycznych zasad i pokazywała, na czym polega rola koordynatora ds. intymnych i jak pomaga on realizować wizję reżysera.

Dead Man Walking to prawdziwa historia, która rozgrywa się w więzieniu stanowym Angola w Louisianie. Opowiada o więźniu, Josephie De Rocher, który został skazany na śmierć przez wstrzyknięcie trucizny za gwałt i morderstwo (przy współudziale brata, choć Joseph utrzymywał, że jest niewinny) dwojga młodych, zakochanych w sobie ludzi, uczących się jeszcze w liceum. Próbując zmienić wyrok, Joseph pisze list do zakonnicy, siostry Helen Prejean, w nadziei na jej wstawiennictwo. Jego prośba nie zostaje jednak wysłuchana i wówczas narracja skupia się na kwestii odkupienia: siostra Helen miłością i przyjaźnią przekonuje Josepha, by wziął odpowiedzialność za swoją zbrodnię i z godnością poddał się egzekucji.

Opera należała do szczególnie trudnych produkcji: sceny intymne, sceny gwałtu, wulgarny język, otwarta mizoginia, nagość, morderstwo i egzekucja. W większości męska obsada obejmowała całą galerię postaci: więźniów czekających na egzekucję, brutalnych strażników więziennych,

ojców żądnych zemsty i duchownego mizogina. Akcja rozgrywała się w atmosferze nieustannej przemocy – w jednej ze scen siostra Helen mdleje obrzucona wulgarnymi wyzwiskami. W spektaklu brał udział chór złożony z dzieci w wieku od ośmiu do czternastu lat. Przed castingiem zapoznawano rodziców z treścią utworu i pytano o zgodę. Dzieciom nie przedstawiano treści.

W przemyśle filmowym wprowadza się konkretne ograniczenia wiekowe związane z drastycznymi treściami, więc RCS uznało za stosowne wpuszczać dzieci na widownię dopiero po otwierającej spektakl scenie gwałtu i morderstwa. Zdecydowano też, by chór dziecięcy, który wchodził na scenę zaraz po tym i który zwykle czekał za kulisami, trzymać z dala od sceny. Chór pozostawał w garderobie i dopiero podczas krótkiej przerwy po pierwszej scenie, kiedy wpuszczano dzieci na widownię, wychodził na scenę. Treść budząca duże emocje wymaga uważnego podejścia, zwłaszcza gdy weźmie się pod uwagę statystyki sporządzone przez grupę szkolnych psychologów z brytyjskich konserwatoriów, które mówią, że 27% uczniów przyznaje się do kłopotów ze zdrowiem psychicznym, a kolejnych 10% zmagają się z poważniejszymi problemami³².

Jasnym było, że tematyka opery może wywołać w uczniach bolesną pamięć nieprzepracowanej wcześniejszej traumy, dlatego powiadomieni z odpowiednim wyprzedzeniem psychologowie RCS byli w stanie zapewnić dodatkowe wsparcie. Dwoje studentów wydziału operowego poprosiło później o usunięcie z obsady i RCS udało się znaleźć im inne zadania, które posłużyłyby za podstawę zaliczenia przedmiotu. Ochronie interesów obsady i ekipy posłużyły w tym przypadku wszystkie dokumenty dotyczące godnej pracy, ochrony dzieci, opiekunów dziecięcych³³ i bezpiecznej przestrzeni. Nowo ustanowiona funkcja koordynatora ds. intymności również pomogła stworzyć „bezpieczną przestrzeń” pracy, a opisane wcześniej zasady zastosowano podczas prób. Próby odbywały się w zamkniętej przestrzeni i z użyciem atrap. Koordynator ds. intymności negocjował z aktorami oraz reżyserem i aranżował dopuszczalne i możliwe elementy, tak by scena zachowała realizm i autentyczność. Kiedy ustalono granice, nie można było zmienić zaakceptowanego układu, a wszystkie kolejne zmiany należało renegocjować z koordynatorem³⁴. Inspicjent, który również został odpowiednio przeszkolony, przygotowywał wszystkie protokoły ocen ryzyka i odpowiadał za ich przestrzeganie, mając prawo do zawieszenia prób, gdyby reżyser lub ktokolwiek z zespołu usiłował odstępować od ustaleń.

Wzajemny szacunek, określone w drodze negocjacji granice i zasada zera tolerancji sprawiały, że niewłaściwe propozycje czy niepożądany kontakt fizyczny stały się niemożliwe. Zgodnie z wytycznymi Equity nowe zasady RCS dotyczące intymności będą stanowiły kluczowy element

32 Statystyki pochodzą od Jane Balmforth, psychologa szkolnego w Royal Conservatoire of Scotland.

33 W świetle nowych przepisów, RCS stworzyło nową Politykę opieki, która będzie towarzyszyć i uzupełniać Politykę ochrony dzieci. Polityka ta zostanie opublikowana na początku 2020 roku.

34 Tytuły są w dużej mierze wymienne – w Ameryce zwykle używa się tytułowego Dyrektora Intymności, podczas gdy Ita O'Brien, która była pionierem tej pracy w Wielkiej Brytanii, preferuje nazwę Koordynatora ds. intymności, ponieważ ten tytuł ma status i rolę „kierownika działu”.

wszelkich umów, zobowiązując reżyserów do angażowania koordynatora ds. intymności zawsze, kiedy treść przedstawienia tego wymaga.

[W tym momencie prezentacji Vanessa Coffey dołączyła do Thomasa Zahara i Mccallister Selvy, by wspólnie odtworzyć sekwencję z pierwszej sceny miłosnej *Dead Man Walking* i pokazać, na czym konkretnie polega choreografia intymności – przyp. red.]

Trudności związane z realizacją tej opery pozwoliły nam stworzyć pewien wzorzec działania:

- analiza przedstawienia pod kątem udziału koordynatora ds. intymności,
- konieczność współpracy zatrudnionego reżysera z koordynatorem,
- uświadomienie całemu zespołowi twórców trudności i ryzyk związanych z intymnymi i drastycznymi treściami: konieczność rozważenia konsekwencji i przyjęcia rozwiązań, potrzeba obecności opiekunów w przypadku nieletnich, ocena wpływu na widzów, konieczność prób zamkniętych i zastosowania atrap,
- wszystkie osoby – wykonawcy, ekipa, specjaliści od reklamy i marketingu zobowiązują się do przestrzegania zasad „bezpiecznej przestrzeni” oraz innych regulacji. Należy ściśle przestrzegać ustalonej choreografii scen intymnych. Niezbędne zmiany można negocjować, ale tylko w obecności koordynatora ds. intymności,
- reżyser, koordynator ds. intymności i inspicjent sprawdzają i monitorują przestrzeganie procedur.

Jako nauczyciele musimy zagwarantować uczniom, że zawsze będziemy ich angażować w działania, które ich twórczo zainspirują i pozwolą wykorzystać cały potencjał, zapewniając im jednocześnie bezpieczeństwo, wsparcie i pełne szacunku środowisko, by mogli podejmować ryzyko, negocjować zasady swojej nauki i rozwijać się jako artyści.

Wielu ludziom funkcja koordynatora ds. intymności wydaje się zagrożeniem dla wolności twórczej. Obawiają się, że w trakcie prób będzie on hamować dynamikę poszukiwania i eksperymentowania, że eksplorację postaci i tekstu stłumi myślenie o tym, co jest dopuszczalne, a co nie, i obawa, by nie naruszyć granic aktorów. Wielu reżyserów, jak można się było spodziewać, poczuło, że taki intruz raczej podważa ich rolę i zagraża ich autonomii, niż ułatwia proces twórczy. W czasie, gdy w RCS pracowaliśmy nad *Dead Man Walking*, nasz trzeci rok aktorski grał sztukę Davida Greiga *San Diego*. To złożona rzecz o tożsamości, której głównym obszarem eksploracji jest teoria sześciu stopni separacji. Jedną z postaci, Laura, okalecza się, odkrawając kawałki swojego ciała, które następnie smaży i zjada w akcie autokanibalizmu. Na oddziale psychiatrycznym poznaje młodego człowieka Davida i wiąże się z nim. Sztuka zawiera dziewięciostronicową scenę seksu oralnego, podczas której David odgryza kawałek lechtaczki Laury i proponuje, by ją usmażyli i zjedli. Naprawdę trudno o większy hardkor.

Na nagraniu wideo Sorcha i Rowan, którzy grali rolę Laury i Davida, wyjaśniają, jaką rolę odegrał koordynator ds. intymności w ich procesie twórczym³⁵. Analiza Sorchy jest nadzwyczaj bystra, a jej komentarz

³⁵ *San Diego*, wywiad Vanessy Coffey, nagranie wideo online <https://www.vanessacoffey.com/testimonials?wix-vod-video-id=cde2abf924044b21a-fa3249d95919705&wix-vod-comp-id=comp-jx9a4f15#>, dostęp: 23 listopada 2019.

na temat domniemań ze strony widzów nader przenikliwy: jeśli wiadomo, że sceny seksu są aranżowane, widzowie nie raczej nie snują domysłów na temat seksualnej tożsamości aktorów, a tym bardziej ich osobistych preferencji seksualnych. Aranżacja scen intymnych stanowi mechanizm obronny, który zarówno aktorom, jak i publiczności pozwala oddzielić fikcyjną postać od realnego człowieka.

Tracy Ann Oberman mogła kontynuować karierę, udało się jej przepracować odrażające zachowania, jakich doświadczyła. Jednak *Nietykalny* i wiele publikowanych teraz książek na temat napastowania seksualnego dowodzą, że konsekwencją takich doświadczeń jest często rezygnacja z obiecującej kariery aktorskiej³⁶. Trzeba więc mieć nadzieję, że dzięki tym publikacjom uda się przekształcić relacje panujące w świecie sztuki i mediów. Jak mówi Libby Burton, redaktorka amerykańskiego wydawnictwa Henry Holt: „To jest bezprecedensowe, bo ruch #MeToo jest bezprecedensowy. Jeśli rynek wydawniczy będzie działać jak należy, może uchwycić pewien moment kulturowy, uwydatnić go, usankcjonować i – miejmy nadzieję – doprowadzić do społecznej i obyczajowej zmiany³⁷.”

Jest wiele spraw, o których nie możemy milczeć. Nikt nie twierdzi, że będzie to łatwa podróż. Ale jest to droga, którą po prostu MUSIMY przejść. Jako pedagodzy mamy obowiązek tworzyć nowe mapy, wycinać uschnięte drzewa i dobrze znakować ścieżki, żeby nigdy więcej nikt nie musiał używać #MeToo.

Thumaczenie: Edyta Kubikowska

Bibliografia

- Agreements and Confidentiality Clauses*, „Lexology”, 7 marca 2019, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=eb2f6c68-8ee7-4a99-8fb-4-91f2daf2ef8f>, dostęp: 16 listopada 2019.
- Bertolucci over Maria Schneider*, 5 lutego 2013, https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=RM14xCGcdfA, dostęp: 22 listopada 2019.
- D’Addario, Daniel, *Kit Harington on His ‘Game of Thrones’ Journey and Life After Jon Snow*, <https://variety.com/2019/tv/features/kit-harington-game-of-thrones-finale-jon-snow-1203165896/>, dostęp: 22 listopada 2019.
- Ellis-Petersen, Hannah, “*Directors are no longer untouchable gods*”: *transforming British theatre*, „Guardian”, 27 stycznia 2018, <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2018/jan/27/directors-no-longer-untouchable-gods-transforming-british-theatre>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Equity, *Agenda for Change report*, www.equity.org.uk/media/1263/agenda-for-change.pdf, dostęp: 17 listopada 2019.

³⁶ Edward Helmore, *#MeToo: after Weinstein and Epstein, an “unprecedented” wave of books*, „Guardian”, 14 września 2019; <https://www.theguardian.com/us-news/2019/sep/13/metoo-the-unprecedented-movement-that-launched-a-wave-of-books>, dostęp: 23 listopada 2019.

³⁷ Tamże.

- Equity, *Guide to Health and Safety*, 2005, https://moodle.gsmd.ac.uk/pluginfile.php/26364/mod_resource/content/0/Equity%20Guide%20to%20Health%20and%20Safety.pdf, dostęp: 22 listopada 2019.
- Equity, *Manifesto for casting*, <https://www.equity.org.uk/getting-involved/campaigns/manifesto-for-casting/manifesto-for-casting/>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Equity, *Save Spaces Statement*, <https://www.equity.org.uk/getting-involved/campaigns/safe-spaces/safe-spaces-statement/>, dostęp: 22 listopada 2019.
- Farrow, Ronan, *From Aggressive Overtures to Sexual Assault: Harvey Weinstein's Accusers Tell Their Stories*, „New Yorker”, 23 października 2017 (wydany online 10 października 2017); <https://www.newyorker.com/news/news-desk/from-aggressive-overtures-to-sexual-assault-harvey-weinsteins-accusers-tell-their-stories>, dostęp: 16 listopada 2019.
- Featherstone, Vicky, *Royal Court Theatre, Artistic Director Vicky Featherstone Programs a Day of Action in Response to the Weinstein Revelations*, 17 października 2017; <https://royalcourttheatre.com/artistic-director-vicky-featherstone-programs-day-action-response-weinstein-revelations/>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Grady, Constance, *Time's Up was at the center of the 2018 Golden Globes. One year later, what has come of it?*, „Vox”, uaktualnione 6 stycznia 2019; <https://www.vox.com/culture/2019/1/4/18165557/golden-globes-times-up-legal-defense-fund-sharyn-tejani>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Helmore, Edward, *#MeToo: after Weinstein and Epstein, an “unprecedented” wave of books*, „Guardian”, 14 września 2019; <https://www.theguardian.com/us-news/2019/sep/13/metoo-the-unprecedented-movement-that-launched-a-wave-of-books>, dostęp: 23 listopada 2019.
- Kantor, Jodi, Twohey, Megan, *Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades*, „New York Times”, 5 października 2017; <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html>, dostęp: 16 listopada 2019.
- Nietykalny, reż. Ursula Macfarlane, BBC/Samuel Marshall Films, 2019.
- Oberman, Tracy Ann, *Max Stafford-Clark pestered me for sex long before his stroke*, „Guardian”, 26 października 2017, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/26/max-stafford-clark-sex-tracy-ann-oberman>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Physical intimacy*, „Wikipedia: the free encyclopedia”, https://en.wikipedia.org/wiki/Physical_intimacy, dostęp: 22 listopada 2019.
- Ramos, Dino-Ray, Milano, Alyssa, *Tweets “Me Too” Hashtag Inspired by Tarana Burke, Raising Awareness of Sexual Abuse*, „Deadline”, 15 października 2017; <https://deadline.com/2017/10/alyssa-milano-me-too-hashtag-twitter-rose-mcgowan-sexual-harassment-awareness-1202188999/>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Robinson, Joanna, *Emilia Clarke's Solo Flight*, 23 maja 2018, <https://www.vanityfair.com/hollywood/2018/05/emilia-clarke-cover-story>, dostęp: 22 listopada 2019.
- Royal Conservatoire of Scotland, *Child Protection Policy and Procedures*, portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2018/10/RCS-Child-Protection-Policy-V4.pdf, dostęp: 20 listopada 2019.

- Royal Conservatoire of Scotland, *Digitry at Work and Study Policy*, <https://portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2018/09/RCS-Dignity-at-Work-and-Study-Policy-V5.pdf>, dostęp: 18 listopada 2019.
- Royal Conservatoire of Scotland, *Trans & Gender Diversity Policy and Procedure*, <https://portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2019/09/Trans-Gender-Diversity-Policy-and-Procedure-v3.pdf>, dostęp: 11 października 2019.
- Royal Conservatoire of Scotland, *Whistle-blowing Policy and Procedure*, <https://portal.rcs.ac.uk/hr/wp-content/uploads/sites/113/2018/09/RCS-Whistle-blowing-Policy-and-Procedure.pdf>, dostęp: 18 listopada 2019.
- San Diego, wywiad Vanessa Coffey, nagranie wideo online <https://www.vanessacoffey.com/testimonials?wix-vod-video-id=cde2ab-f924044b21afa3249d95919705&wix-vod-comp-id=comp-jx9a4f15#>, dostęp: 23 listopada 2019.
- Shortall, Eithne, *Usual suspect was Spacey for misbehaviour, claims Byrne*, „The Times”, 3 grudnia 2017, <https://www.thetimes.co.uk/article/usual-suspect-was-spacey-for-misbehaviour-claims-byrne-m2q829vjv>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Skinner, Louise, Sarah Stock, Sarah, *UK Proposes to Tighten Rules on Nondisclosure*
- Światowa Organizacja Zdrowia, *Violence Against Women*, 29 listopada 2017, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Theatre M, *Vicky Featherstone Announces Industry Code Of Behaviour To Prevent Sexual Harassment And Abuses Of Power*, „Mr Carl Woodward”, 3 listopada 2017, <https://www.mrcarlwoodward.com/theatre-news-2/vicky-featherstone-announces-industry-code-behaviour-prevent-sexual-harassment-abuses-power/>, dostęp: 22 listopada 2019.
- Topping, Alexandra, *Theatre director Max Stafford-Clark was ousted over inappropriate behaviour*, „Guardian”, 20 października 2017, <https://www.theguardian.com/stage/2017/oct/20/theatre-director-max-stafford-clark-was-ousted-over-inappropriate-behaviour>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Will, Gabriel *Byrne says that Kevin Spacey's "sexual behaviour" delayed filming on "The Usual Suspects"*, „NME”, 5 grudnia 2017, <https://www.nme.com/news/film/gabriel-byrne-kevin-spacey-sexual-behaviour-delayed-filming-usual-suspects-2168410>, dostęp: 17 listopada 2019.
- Zehadi, Elihi, *Last Tango in Paris: Why the rape scene involving Maria Schneider is only generating an outcry now*, „Independent”, 5 grudnia 2016, <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/last-tango-in-paris-butter-rape-scene-maria-schneider-marlon-brando-bertolucci-a7457251.html>, accessed 10 października 2019.

ABSTRAKT

Vanessa Coffey, Hilary Jones, Mccallister Selva, Thomas Zachar
**Przemiana krajobrazu. Dlaczego zmiana w szkoleniu aktorów
ma znaczenie w świetle ruchu #MeToo**

15 października 2017 roku amerykańska aktorka Alyssa Milano opublikowała tweet, w którym użyła hasła #MeToo, by otwarcie opowiedzieć o byciu seksualnie wykorzystywaną przez filmowego magnata Harveya Weinsteina. Przed upływem następnego dnia jej post zretweetowano ponad pół miliona razy, a na jej facebookowym profilu, w ciągu zaledwie 24 godzin, pojawiło się ponad 12 milionów wiadomości. Ciężąca od dekad zasłona milczenia dotycząca nadużyć i wykorzystywania w przemyśle filmowym wreszcie zaczęła się uchylać. Brytyjski teatr zareagował natychmiast, a wiodący reżyserzy i reżyserki nawoływali do gruntownej zmiany. Szkockie Królewskie Konserwatorium już wcześniej dysponowało narzędziami, które zapewniłyby szacunek i tolerancję w procesie kształcenia młodych studentów. Wprowadzono jednak dodatkowe zasady będące bezpośrednią konsekwencją #MeToo oraz powołano stanowisko „Intimacy Choreographer” – osoby odpowiedzialnej za komfort aktorów podczas grania scen erotycznych. Autorzy tekstu zastanawiają się nad tym, jak wyznaczać niezbędne granice, nie ograniczając jednocześnie artystycznej wolności.

Słowa kluczowe: szkoła teatralna, aktorstwo, molestowanie, etyka.